

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՅՈՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻԷԻ ՀԻՄՆԱՍՅՈՒՆ

Է.Ա.Մովսիսյան

Ազգային դիմագիծը պահելու և իր գոյությունը հարատև դարձնելու ամենահուսալի գնորդ մայրենի լեզուն է - այս ճշմարտությունը քաջ գիտակցում էին հայոց երևելի թագավորները՝ սկսած վաղընջական ժամանակներից, ու ամեն կերպ ձգտում էին կյանքի կոչել այն: Այդ հայրենասիրական միտումը կարմիր թելի պես անցնում է Հայկ խաչատրյանի պատմավեպերի, մասնավորապես «Արտաշես», «Տիգրան Մեծ» և «Արտավազդ» նրկերում: (1-5)

Արտաշես թագավորն ասում էր՝ (1) «Հայրենիքի դավաճանությունը սկսվում է մայրենին ուրանալուց»: «Արտաշես» վեպում դառնապարտվում է Ատրպատականի իշխան Զարմանդուհը, որը պղծել էր շրթունքները՝ հայերենի փոխարեն խոսելով պարսերեն: «Մայրենին ուրացողը սեղանանենգ է, ուտող ուրացող: Մայրենին ուրացողը նաև սերնակն է, իսկ առանց սերմի ոչ ցանքս կունենամ, ոչ էլ՝ արտ: Պիտի հիմա ամեն բան անել մայրենին պահելու համար»: Ամբողջ կյանքում Արտաշեսը հետևում էր այս սկզբունքին: Նա հայտարարում է. «Մարդ միայն լեզվով է տարբերվում մյուս մարդկանցից: Հայրատևում է նա, ով պահում է իր մայրենին: Լեզուն կորցնող և օտարախոս դարձած հայը հայկական հողը զիջում է օտարին»:

Մայրենի լեզուն բարձր ենչեցնելու և վեհ պահելու արտաշեսյան խորհուրդները առանձնահատուկ նշող են գրավում «Արտաշես» վեպում, որոնք վերաժվում են սուրբ պատգամի. «Եթե ընդ էլ չհաջողվի, ավանդիր քո որդյոց նույնը: Կկորչի աշխարհի վրա իայ ազգը, եթե ի մի չձուլվի, կկորչեն հայրենախոս մեր լեզուն ու նրզը, նթե հայերը շարունակեն անջատված մնալ իրարից»:

Խաչատրյանի պատմավեպերում շատ հաճախ են գուգորդվում միաբանության և լեզուն ամուր պահելու գաղափարները:

Արտաշես թագավորի նման արքայազն Տիգրանն էլ «Տիգրան Մեծ» վեպում մայրենի լեզվի ուրացությունը դիտում է իբրև դավաճանություն:(2) Տիգրան արքայի՝ հայ լեզվի վերաբերյալ խորհուրդը ընդգծվում է հեղինակային գաղափարական որոշակի հավատամքով: Տիգրան Մեծն ասում է. «Ի՞նչ կդաճեալ Հայքը, եթե այստեղ հայերեն չխոսեն: Նախ՝ նրկիք Հայք չի կոչվի, ասել է թե՛ աշխարհում մի աշխարհ կպակասի: Եվ Հայքը չի նմանվի Հայքին: Հայերենով ոչ միայն հայն է նմանվում հային, այլև Հայքը՝ Հայքին»:

«Տիգրան Մեծ» պատմավեպում, ինչպես մյուս նրկերում, հնչում է մայրենի լեզվի միջոցով ազգային ոգին իր բարձունքում պահելու սուրբ գաղափարը: Շատ դիպուկ է արտահայտվել ընթերցողներից մեկը՝ դիմելով Հայկ խաչատրյանին. «Ձեզ կարդալուց հետո հայը մի անգամ էլ է հայանում»:

Վիպասանի գերխնդիրն է՝ պատգամելով Մայրենի լեզուն ու ազգային ոգին, հասնել անկախության մարտումների, մեր պնդակամության հաստատման գաղափարին:

Մայրենի լեզվի հաղիմունակության գաղափարը Տիգրան Մեծը ենչեցնում է նույնպես իր կյանքի մայրամուտին. «Փոյթ չէ, թե մի: օր կմոռանան ինձ: Ես կցանկանայի, որ Տիգրանակերտում և համայն Հայքում «Առավոտ լուսն» հավիտյանս հավիտենից հնչեր հայերեն»:

Տիգրան Մեծը հայոց լեզուն սրբորեն պահելու պատգամը փխխնացում է թագաժառանգ Արտավազդին, ասելով. «Դու նրկու գնքով պիտի պահես Հայքը... Հայոց լեզուն և հայկական սուրբ: Հիշիր, տղաս, սուրբ դու կարող ես պառայանի մեջ դնել, բայց վերստին հանել, կօտրվելու դնարում կռել նորը: Մակայն եթե սխալվես և հայոց լեզուն դնես պառայանի մեջ, այլևս չես

կարող հանել և ոչ էլ ստեղծել նորը: Ամեն ինչ կարելի է կառուցել, վերգտնել, բայց եթե կորցնես մայրենին՝ կկորցնես և՛ քնդ, և՛ վարքը հայոց, և՛ «հայքը համայն»:

Մայրենի լեզուն սրբությամբ պահպանելու և բարձր հնչեցնելու գաղափարը գեղարվեստորեն արտացոլվում է նաև «Արտավազդ» վեպում, առանձնապես Տիգրան Մեծի խորհուրդ-պատգամներում:(3)

Մեր ժողովրդի հավերժության ու հզորության նախապայմանը Հայկ Նաչատրյանի պատմավեպերում մայրենի լեզուն և ազգային ոգին են, որոնք էլ ապահովում են հայրենի հողի ամրությունն ու անառիկությունը: Ոչինչ չի կարող ազդը հայոց միավորել, ինչպես մայրենի լեզուն: Մայրենին միայն կարող է հնարավորություն տալ պատմության դաժան ճամփաներով անցնող հայ ժողովրդին իր հոգևոր գանձերը փոխանցել մի դարից մյուսը, անցյալը կապել ներկայի, ներկան՝ գալիքի հետ:

Լեռնդանի ու վառ գույներով արտացոլելով հայոց հեթանոսական շրջանը, Հայկ Նաչատրյանը ճշմարիտ է ընկալում մայրենի լեզվի դերն ու նշանակությունը նաև այսօրվա հայաստանի կյանքում և իր արժեքավոր ստեղծագործություններով հայրենասիրական, ազգասիրական դասեր է տալիս սերունդներին, որ հայոց պետականության ամրապնդման, խնրության և անկախության հիմնաքարը մայրենի լեզուն է և մեր միասնությունը: Ասել է թե՛ մայրենի լեզուն է հայրենիքի հիմնասյունը:

Резюме

Для того, чтобы сохранить характерные черты нации и увековечить ее существование – есть одно надежное оружие – родной язык. Эту истину хорошо осознавали именитые цари Армении, начиная с древнейших времен, и любым способом пытались воплотить ее в жизнь.

Это патристическое стремление красной нитью проходит через исторические романы Айка Хачатуряна и, в частности, через произведения “Арташес”, “Тигран Великий” и “Артавазд”.

Գրականություն

1. Հայկ Նաչատրյան, «Արտաշես», Երևան, 1980թ.:
2. Հայկ Նաչատրյան, «Տիգրան Մեծ», Երևան, 1972թ.:
3. Հայկ Նաչատրյան, «Արտավազդ», Երևան, 1975թ.:
4. Սևակ Արզումանյան, «Խորհրդափայ վեպը», (4-րդ հատոր), Երևան, 1990թ.:
5. Հայկ Նաչատրյան, «Գրական հիշատակարան», Երևան, 1996թ.: